

GDZIE SIĘ UCZYĆ? – KILKA SŁÓW O ROLI PRZESTRZENI W SZKOLE

ANNA GRZYBOWSKA

Według Słownika Języka Polskiego PWN przestrzeń to *część obszaru objęta jakimiś granicami; też: miejsce zajmowane przez jakiś przedmiot, ale również rozległa, pusta powierzchnia bez wyraźnie oznaczonych, widocznych granic*. Czy przestrzeń w szkole ma znaczenie? Jaka jest jej rola w procesie edukacyjnym?

Przestrzeń w szkole to miejsce, w którym uczniowie się uczą, a nauczyciele nauczają. Jedni i drudzy spędzają w niej kilka (lub nawet kilkanaście) godzin dziennie. Należy zatem założyć, że przyjazne zagospodarowanie przestrzeni szkolnej

ma duże znaczenie dla wszystkich jej użytkowników. Zgodnie z powiedzeniem, że o gustach się nie dyskutuje, nie chcę się skupiać w tym tekście na aspektach wizualnych przestrzeni szkolnej, ale raczej na jej wpływie na proces dydaktyczny, relacje i atmosferę w szkole.

W większości szkół w Polsce, szczególnie „tysiąclatek”, jest korytarz, wzdłuż którego umieszczone są kolejne sale. W salach tych w centralnej części wisi tablica, teraz również multimedialna, a ławki uczniowskie ustawione są w rzędach z oknami po lewej stronie, zgodnie z przepisami BHP.

Rysunek 1. Klasa szkolna. Źródło: <https://pixabay.com>

ANNA GRZYBOWSKA

Czy takie ustawienie ławek i zagospodarowanie przestrzeni pozytywnie wpływa na przebieg lekcji oraz zdobywanie wiedzy przez uczniów? Można przypuszczać, że klasyczne rozmieszczenie ławek powoduje izolację ucznia lub uczniów i co najwyżej umożliwia pracę w parach. Uczniowie nie widzą się wzajemnie, nie mogą wejść ze sobą w interakcję. A przecież w obecnych czasach niezwykle ważna jest umiejętność budowania zespołu i wspólna praca.

Wiele lat temu w szkole, do której uczęszczałam, stosowano nowatorskie ustawienie ławek „w podkówkę”. Było to przyjemne, bo widzieliśmy się wzajemnie, łatwo było dyskutować, ale to rozwiązanie nie jest specjalnie często wykorzystywane w szkołach masowych. Powodem może być mała powierzchnia sal lekcyjnych, a takie ustawienie wymaga jednak przestrzeni.

Rysunek 2. Ustawienie ławek „w podkówkę” (fot. A. Grzybowska)

To ustawienie ławek nie wspomaga jednak budowania kompetencji współpracy, pracy w grupie, czyli kompetencji, na które kładzie się nacisk w obecnych czasach. Niemniej jednak jest pierwszym krokiem w dobrą stronę. Uczniowie mogą się wzajemnie obserwować, a nauczyciel ma łatwy dostęp do wszystkich uczniów.

Problem niewłaściwego aranżowania przestrzeni szkolnej już od kilkunastu lat jest przedmiotem badań naukowców. Obecnie w literaturze pojawia się pojęcie innowacyjnych przestrzeni uczenia się rozumianych jako sala lekcyjna, w której uczniowie uczą się w sposób aktywny (ang. *active learning*

classrooms). Naukowcy zajmujący się tym tematem na podstawie przeprowadzonych badań twierdzą, że elastyczny układ miejsc zwiększa zaangażowanie i motywację uczniów do nauki. Co najważniejsze, nauka jest wtedy oparta na współpracy i wymaga zaangażowania każdego ucznia.

Jednocześnie elastyczna konfiguracja przestrzeni pozwala na indywidualizację pracy uczniów, bo łatwo można zauważyć, kiedy uczeń nie chce lub nie może pracować w zaproponowany sposób lub ma trudności z zadaniem, którego nie potrafi samodzielnie pokonać. Obecnie budowane szkoły są projektowane tak, by proces dydaktyczny mógł

GDZIE SIĘ UCZYĆ? – KILKA SŁÓW O ROLI PRZESTRZENI W SZKOLE

odbywać się w sposób elastyczny, otwarty, umożliwiający włączenie do niego wszystkich uczniów. Jednak również w szkołach zbudowanych dawno udaje się tak zaaranżować przestrzeń, by były przyjazne, a nauka w nich jak najbardziej efektywna. Przykładem takiej szkoły może być Szkoła Podstawowa nr 27 w Gdańsku, gdzie przestrzenie są zaaranżowane w taki sposób, aby można było intensywnie pracować, ale również miło spędzać czas między lekcjami, posiedzieć przy stole i porozmawiać. Inną szkołą, która przychodzi mi natychmiast do głowy, gdy myślę o aktywnym nauczaniu, jest Szkoła Podstawowa nr 6 we Wrześni. Przestrzenie przyjazne uczeniu się są również w innych szkołach i jest ich coraz więcej na mapie Polski.

W Ośrodku Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów w Warszawie również staramy się tworzyć przestrzenie, które będą atrakcyjne dla uczestników naszych szkoleń, a także dla uczniów, którzy odwiedzają Ośrodek. Pokazujemy nauczycielom, jak można zaaranżować przestrzeń nawet

w niewielkiej klasie lekcyjnej, ale co ważniejsze, jak zorganizować w niej pracę uczniów. Odbyna się to w ramach programu wspomagania szkół, w którym co roku bierze udział kilka placówek.

Nasza fascynacja przestrzeniami aktywnego uczenia się rozpoczęła się wiele lat temu, gdy Elżbieta Kawecka rozpoczęła współpracę z European Schoolnet w Brukseli, a następnie umożliwiła tam wyjazd kolejnym nauczycielom konsultantom. Przestrzeń Future Classroom Lab (FCL) to ideał miejsca pracy dla niemal każdego nauczyciela. Przestrzeń podzielona jest na strefy (np. tworzenia, badania, prezentowania), w których uczniowie pracują nad różnymi zagadnieniami. Uczestnicy zajęć mogą korzystać ze wszystkich zgromadzonych pomocy dydaktycznych – od pisaków po roboty – a wszystko to w celu rozwiązania postawionego przed nimi problemu. Zdecydowanie różni się to od tradycyjnych klas, gdzie uczniowie mogą często patrzeć na pomoce umieszczone w gablotach jak na eksponaty w muzeum.

Rysunek 3. Wyposażenie Future Classroom Lab

ANNA GRZYBOWSKA

Rysunek 4. Roboty i klocki dla uczniów w Future Classroom Lab

Podążając tropem FCL, na początku 2020 roku stworzyliśmy w OEliZK pracownię STEAM-ową, która jest bardzo elastyczna i umożliwia różnorodne sposoby pracy z uczniem i nauczycielem. Ze względu na pandemię w praktyce testowaliśmy ją na szerszą skalę dopiero w 2022 roku. Wzbudza ona bardzo pozytywne emocje zarówno u młodszych, jak i starszych użytkowników. Proponujemy w niej zajęcia zgodne z metodologią STEAM, która

łączy ze sobą przedmioty ścisłe z artystycznymi. Praca tą metodą zdecydowanie powinna być prowadzona w grupach, gdyż umożliwia to bardziej kreatywne rozwiązywanie problemów stawianych przed uczestnikami zajęć. Z tego powodu przestrzeń wypełniają stoliki połączone tak, by można było pracować wspólnie. Jednocześnie wydzielona jest przestrzeń do pracy indywidualnej, gdyby ktoś wolał pracować w odosobnieniu.

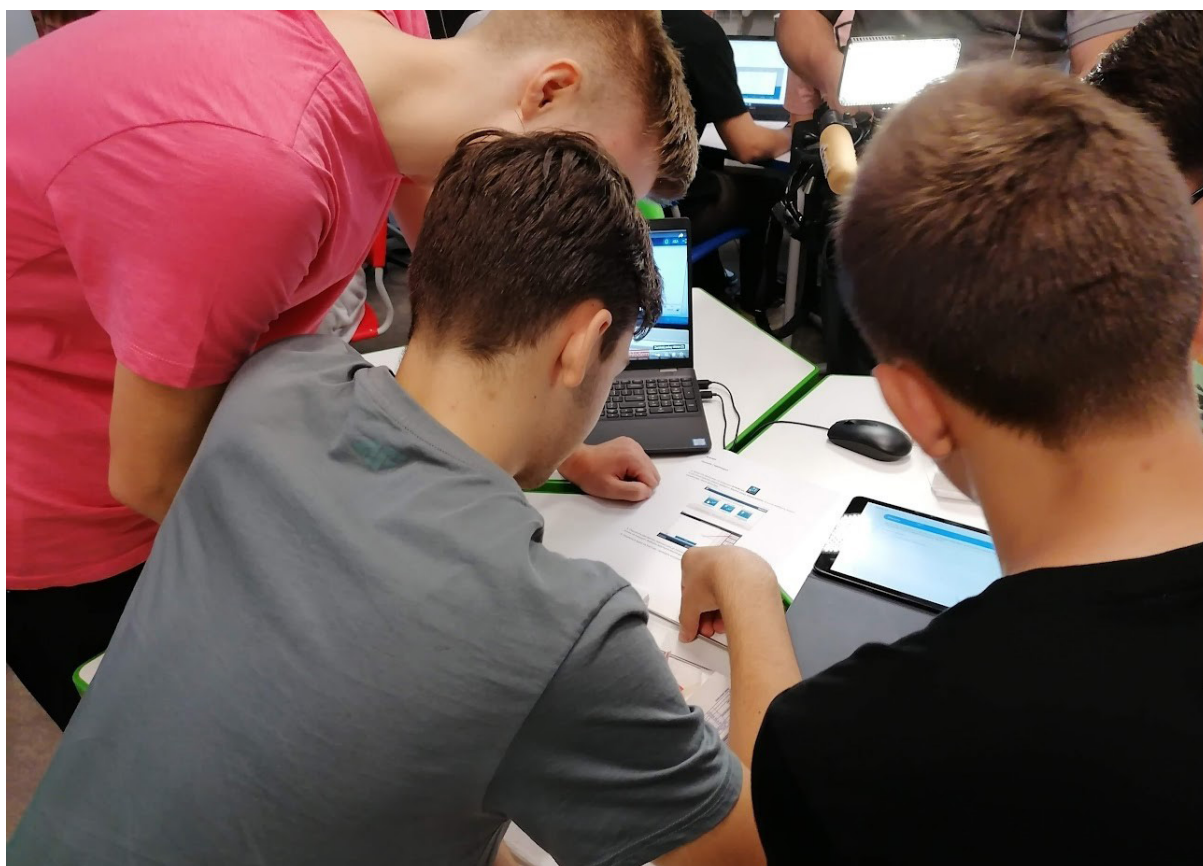

Rysunek 5. Doświadczenia w pracowni STEAM-owej w OEliZK

GDZIE SIĘ UCZYĆ? – KILKA SŁÓW O ROLI PRZESTRZENI W SZKOLE

Rysunek 6. Nauczyciele badają cechy komórek

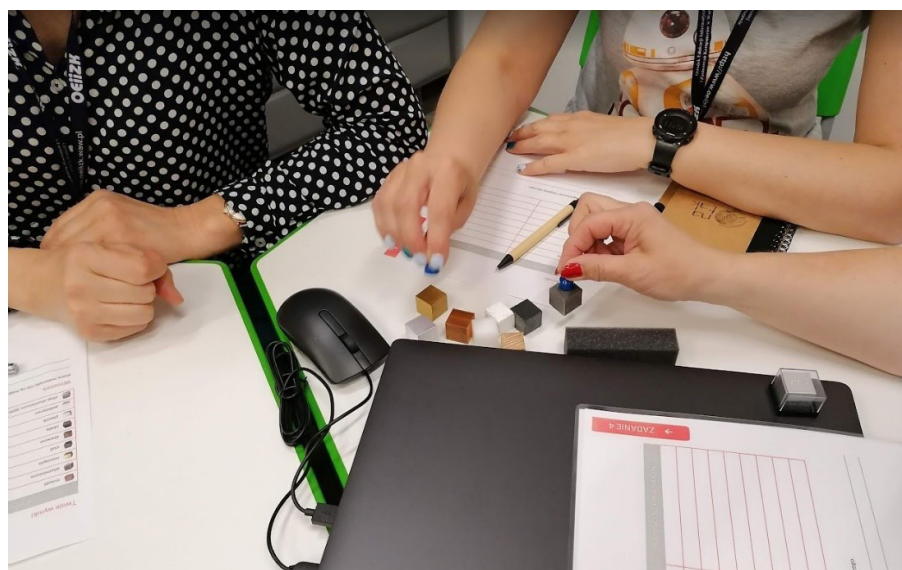

Rysunek 7. Uczniowie w czasie lekcji otwartych

ANNA GRZYBOWSKA

Rysunek 8. Nauczyciele budują stację kosmiczną

Rysunek 9. Badanie właściwości substancji podczas konferencji Majowe Mrozy 2022

Nasza praktyka pokazuje, że warto zadbać o atrakcyjne i elastyczne urządzenie przestrzeni szkolnej. Może wystarczy zacząć od zmiany ustawienia ławek, a potem wprowadzać do sal nowe meble i pomoce dydaktyczne? Najważniejsze jednak, byśmy widzieli sens tych zmian, umieli wykorzystać je do pracy grupowej z naszymi uczniami, dając im samodzielnie myśleć i tworzyć. •

ANNA GRZYBOWSKA – nauczyciel konsultant w Ośrodku Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów w Warszawie

BIBLIOGRAFIA

1. Pacewicz A. *Przestrzeń, w której dobrze się uczy. Jak to osiągnąć w naszej szkole?*, Centrum Edukacji Obywatelskiej, <https://tiny.pl/wrm1x>
2. Projekt Novigado (2021). *Przestrzeń w edukacji. Poradnik dla szkół*, czerwiec 2021, <https://tiny.pl/wx485>
3. Projekt Novigado (2022). *Pedagogika i przestrzeń edukacyjna. Sprawozdanie końcowe projektu Novigado*, maj 2022, <https://tiny.pl/wrm11>